

RIJEKA DRINA U POLITIČKOM PROJEKTU “VELIKE SRBIJE”

Ermin KUKA

UDK 911.3:32(282.249)

DOI: <http://dx.doi.org/10.26340/muallim.v18i72.1626>

SAŽETAK: Rijeka Drina je više od dva stoljeća u centru pažnje i interesiranja srpskog nacionalističkog pokreta i zagovornika velikosrpske ideologije i politike. Tu činjenicu dokazuju povijesna događanja, kao i rezultati brojnih teorijskih i empirijskih znanstvenih istraživanja. U kontinuitetu srpske nacionalističke ideologije, politike i prakse “Velike Srbije”, rijeka Drina ima posebno mjesto i značaj. U tom smislu, rijeci Drini je dodijeljeno mitološko, ali i simboličko značenje, kojima se rijeka Drina prikazuje kao kičma i tijelo srpske nacije. Strateški cilj srpske nacionalističke politike je, u kontinuitetu, “eliminiranje rijeke Drine kao granice među srpskim zemljama”.

Ključne riječi: rijeka Drina, granica, agresija, strateški, Bosna i Hercegovina

Uvod

Podrinje, kao regija, je bilo područje od velike strateške važnosti i značaja za srpsku nacionalističku politiku i praksu osvajačkog, te posebno genocidnog karaktera. Promatrano u cjelini, regija Podrinja obuhvata teritoriju koja je prema Popisu stanovništva iz 1991. godine bila nastanjena, s gotovo apsolutnom većinom, bošnjačkim stanovništvom (Bijeljina 31,16%, Zvornik 59,4%, Bratunac 64,2%, Srebrenica 72,9%, Vlasenica 55,3%, Rogatica 64,4%, Višegrad 62,8%, Rudo 27,05%, Goražde 70,2%, Čajniče 44,93%, Foča 51,6%) (Nacionalni sastav stanovništva, 1993).

Rezultat politike “eliminiranje rijeke Drine kao granice između srpskih država” su počinjeni brojni oblici zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, uključujući i genocid. Stoga je “radikalno promijenjena predratna etnička struktura opština i gradova u Bosni i Hercegovini” (Pejanović, 2017: 70-92). Rijeka Drina

je tako postala najvećom (vodenom) masovnom grobnicom Bošnjaka sa područja Podrinja. To obilježje rijeka Drina nosi još od Prvog, a naročito od Drugog svjetskog rata, kao i iz vremena agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu u periodu 1992-1995. godine. Sa mostova na rijeci Drini, srpski zločinci su bacali leševe ubijenih bošnjačkih žrtava genocida, s ciljem da njihova tijela vječno ostanu sakrivena u tamnim dubinama ove rijeke.

Povijesni kontekst i značaj rijeke Drine

Povijesna je činjenica da je rijeka Drina bila mjestom razgraničenja velikih imperija, carstava, kultura, tradicija... Takva pozicija i položaj u povijesti, doprinio je tome da bude u centru pažnje, ne samo života običnog stanovništva, već i političkih, vojnih, ekonomskih i strateških rasprava. U tom kontekstu, rijeka Drina je posebnu pažnju i mjesto zauzimala kod zagovornika srpske nacionalističke

ideologije i politike, a koja je imala, i još uvijek ima, teritorijalne aspiracije prema Bosni i Hercegovini. Zagovornici i ideolozi “Velike Srbije” operiraju s rijekom Drinom kao mitološkom rijekom, koja nije, niti smije biti, granica između srpskih zemalja i srpskog naroda. Miloš Obrenović (srpski knez) je, u svojim teritorijalnim aspiracijama prema Bosni, tražio granicu na Drini – “samo ono ‘što je priroda ograničila’ tj. rijekom Drinom... – teritoriju s desne strane Drine i s desne strane Lima” (Čekić, 2012: 48).

Okupacijom Bosne i Hercegovine od strane Austro-ugarske monarhije 1878. godine, rijeka Drina je zvanično postala granicom¹ između Austro-ugarske monarhije i Kraljevine Srbije.

¹ Više o granicama u: Zgodić, Esad (2012). *Teritorijalni nacionalizam – ideologija, zločinstvo i alternative*. Sarajevo: Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2012, str. 164-175.

Ideolog srpskog nacionalističkog pokreta i ideje “Velike Srbije” Jovan Cvijić je, u vrijeme aneksije Bosne i Hercegovine od strane Austro-ugarske monarhije, govoreći o teritorijalnom ekspanzionizmu Srbije, pored ostalog, pisao sljedeće: “Budući da su Bosna i Hercegovina ‘oblasti čisto srpske rase’ i samo *jezgro* srpskog naroda, samo po sebi se razumije da Bosna i Hercegovina u cjelosti pripada Srbiji, a ako to nije moguće, onda je tražio... – kako bi se Srbiji omogućilo zaposjedanje teritorija, navodno, neophodnih za *život i razvijanje* – da se, s jedne strane, Srbiji priključe bosanska mjesta s lijeve obale Drine – Bijeljina, Zvornik, Vlasenica, Srebrenica, Rogatica, Višegrad i Čajniče, i da se, s druge strane, Crnoj Gori pripoje istočna Hercegovina sa bosanskohercegovačkim mjestima – Foča, Gacko, Bileća, Trebinje i Nevesinje” (Zgodić, 2012: 324).

Početak Prvog svjetskog rata, rijeka Drina, kao faktička granica, je opet u centru pažnje. Neke od najznačajnijih bitaka i ofanziva Vojске Kraljevine Srbije protiv vojske Austro-ugarske monarhije dešavale su se upravo oko rijeke Drine. U razdoblju od “rujna do studenog 1914. godine, odvijala se bitka na Drini... Kolubarskom bitkom austro-ugarska je vojska posve izbačena iz Srbije” (Goldstein, 2003: 109-137).

Rijeka Drina kao granica, nije bila samo u fokusu interesiranja srpske velikodržavne ideologije i politike. Da je to doista tako, dokazuju i događaji iz Drugog svjetskog rata. Naime, 10. aprila 1941. godine proglašena je fašistička (kvislinška) državna tvorevina tzv. Nezavisna Država Hrvatska (NDH). Granica te tvorevine utvrđena je “21. i 22. travnja (aprila) slijedom dogovora ministara inostranih poslova Reicha Joachima von Ribetrova i Italije Galeazza Ciana u Beču” (Redžić, 1998: 24). Na tim dogovorima je odlučeno da rijeka Drina postane istočnom granicom fašističke (kvislinške) državne tvorevine NDH, na čelu sa Antom Pavelićem. Poznato je da je u Višegradu 1941. godine boravio i komandant “Crne

legije” Jure Francetić, kom prilikom se slikao pored mosta Mehmed-paše Sokolovića (Tihic, 1971: 20).

Četnici Draže Mihailovića su u ljeto 1941. godine prelazili rijeku Drinu i napadali muslimanska sela u Bosni i Hercegovini. U prvoj polovini septembra 1941. godine “puške su jače zapucale sa Dikave i Stoca. Ustanici iz Srbije napali su višegradsku Župu, područje na desnoj obali rijeke Drine, nizvodno od Višegrada” (Kljun, 1996: 71). Četnici su, bez obzira što su im Bošnjaci pomagali tokom ustaškog terora prema njima, odmah počeli sa paljenjem bošnjačkih kuća u selima u višegradskoj Župi, kao i protjerivanjem Bošnjaka sa tih područja. Sve izbjeglice su u kolonama panično i u strahu izbjegle u unutrašnjost prema Višegradu (Sućeska, 2001: 42).

U to vrijeme, rijeka Drina je smatrana svojevrsnim predziđem kršćanstva prema pravoslavlju. Teritorijalne pretenzije hrvatske nacionalističke politike “*operiraju sa političkim mitom o hrvatskim granicama na Drini i pričama o bosanskim muslimanima kao cvijeću hrvatskog naroda* – oblikuju se sredinom 19. stoljeća i to, prije svega, u politici Ante Starčevića i stranaka koje u različitim varijantama slijede – *pravašku ideologiju*” (Zgodić, 2012: 35).

Takva situacije, s druge strane, ni u kom slučaju nije odgovarala velikosrpskim ideolozima i zagovornicima srpske nacionalističke politike. Oni su smatrali da granica katoličanstva i pravoslavlja treba biti mnogo zapadnije od rijeke Drine (na liniji Karlobag-Ogulin-Karlovac-Virovitica). Fašistički kolaboracionistički režim generala Milana Nedića “pokušao je granicu Bosne pomjeriti s Drine. Ni počinjeni genocid četničkog pokreta Draže Mihailovića nad Bošnjacima nije uspio promijeniti niti pomjeriti granicu na Drini, uprkos brojnim pokušajima da genocidom promijeni nacionalnu strukturu stanovništva” (Čekić, 2012: 53).

Dana 17. maja 1973. godine, u pismu upućenom na adresu “Dunav” Studio film u Beogradu, a u vezi s dokumentarnim filmom o ustanku 1941. godine u sjeveroistočnoj Bosni,

rađenom na osnovu svjedočenja Rodoljuba Čolakovića, ugledni tuzlak Pašaga Mandić ističe: “Kako je to bilo teška situacija i kakva velika naša kompromitacija, zabuna i odvajanje od naroda zbog takve saradnje sa četnicima, navešću samo jedan primjer pokolja Hrvata i Muslimana u dolini Krivaje ‘četničke cerske brigade’ i njenog komandanta Račića. U Olovu 1. januara 1942. godine na željezničkoj stanici, dočekuju voz od Vozuće, i to komandant mjesta – četnik, Dražin oficir, u uniformi sa kokardom, i zamjenik komandanta – partizan sa petokrakom zvijezdom. Iz voza izlazi nešto putnika, četnika i partizana, a nekoliko grupa zajedno vezanih Hrvata i Muslimana, koje provodi jedna desetina četnika. Prilazi vođa patrole i raportira da oni kao patrola četničke cerske brigade po zadatku komandanta Račića čiste teren i sela oko Krivaje i da provode grupu ‘zarobljenih Hrvata i Muslimana, jer imaju naređenje komandanta Račića da između rijeke Bosne i Drine ne ostane nijedno živo ‘tursko uho’ i da oni taj zadatak izvršavaju’. Prolazeći, ta ‘grupa zarobljenika’ biva provedena preko stanice pored kokardi i petokraka koje stoje zajedno. I na očigled ono malo putnika na stanici pobiše ih neposredno pored stanice. Zamjenik komandanta mjesta, partizanski predstavnik u komandi mjesta, reče mi da je to svakodnevna pojava” (Muratović, 2017: 28).

Rijeka Drina i uvod u agresiju na Republiku Bosnu i Hercegovinu i genocid nad Bošnjacima

Obnovom i eskaliranjem velikosrpske ideologije i politike krajem 20-tog stoljeća, osobito nakon Titove smrti, pojačane su i velikosrpske aspiracije prema teritoriji Bosne i Hercegovine, kao i otvorena negiranja posebnosti i identiteta Bošnjaka (Muslimana). Ponovo se aktualizira i pitanje rijeke Drine u njenom realnom (graničnom), ali i posebno mitološkom kontekstu. Tako je, u doba ponovnog buđenja i narastanja srpskog nacionalističkog pokreta, “u Beogradu 1983. godine objavljen roman Momira Krsmanovića pod naslovom

“Teče krvava Drina” (Goldstein, 2003: 109-137). U romanu se potencira tematika stradanja Srba u Drugom svjetskom ratu. Roman je poslužio kao svojevrsni književni doprinos obnovi srpskog nacionalističkog pokreta i afirmiranja pitanja granice na rijeci Drini. Temeljem toga, krajem 90-ih godina 20-og stoljeća rijeka Drina se ponovo afirmira u javnoj raspravi i javnim istupima velikosrpskih ideologa i zagovornika teritorijalnih aspiracija spram Bosne i Hercegovine.

Na sastanku u Karađorđevu predsjednika Republike Srbije Slobodana Miloševića i predsjednika Republike Hrvatske Franje Tuđmana, u martu 1991. godine, crtaju se nove granice “Velike Srbije” i “Velike Hrvatske”, a sve na štetu Bosne i Hercegovine. Prema dogovorima u Karađorđevu, kojih je prema mnogim istraživačima bilo više, predviđala se podjela teritorija Bosne i Hercegovine između Republike Hrvatske i Republike Srbije. Republika Hrvatska, iako je u ranijim vremenima smatrala da se “na Drini nije borba za slobodu Hrvatske” (Goldstein, 2003: 109-137), prepustila je rijeku Drinu Srbiji i Miloševićevom velikodržavnom projektu.

Način realiziranja cilja formiranja srpske države bio je u skladu s tvrdnjom Slobodana Miloševića, koju je obznanio “10. avgusta 1990. godine u Kuparima, gdje se rukovodstvo Velikosrpskog pokreta odmaralo i koristilo priliku ‘za širu razmenu mišljenja’ (prilikom izleta na ostrvo Mljet), pored ostalog izjavio: ‘da bi se referendumom mogao rešiti problem Srba iz Bosne pored Drine’...” (Čekić, 2004: 488).

Politički savjet Srpske demokratske stranke (SDS-a) je, na sjednici održanoj 15. oktobra 1991. godine, ukazao “na značaj vojnog organizovanja, naročito u gradovima... U tom smislu je Milivoje Tutnjević upozorio kako ‘treba pozvati Jugoslovensku narodnu armiju da obezbijedi mostove na Drini’” (Čekić, 2004: 803).

Nadalje, u Zvorniku je, “uz prisustvo brojnih zvanica sa obe obale Drine i predstavnika Srpske pravoslavne crkve, 27. decembra 1991. proglašena *Srpska opština Zvornik*, koja će ‘u

prvo vrijeme, dok ne zaživi Država srpskog naroda u BiH, djelovati politički’. Za ‘predsjednika’ je izabran Jovo Mijatović. U svojoj ‘besjedi’, on je, između ostalog, rekao da ‘barijera među braćom Srbima – Drina neće biti Berlinski zid’, naglašavajući da će biti uspostavljene trajne veze ‘među braćom Srbima’ koji žive na obalama Drine” (*Javnost*, 1992: 9).

Oružana agresija protiv Republike Bosne i Hercegovine važan je dio srpskog velikodržavnog nacionalističkog projekta i genocidnog plana – “ujedinjenje svih srpskih zemalja i srpskog naroda i značajna odredba Miloševićeve državne politike...” (Čekić, 2012: 54). Imajući u vidu takva stanovišta, Slobodan Milošević je, prema kazivanju Radovana Karadžića, “našao neke projekte iz ranijeg perioda nekoliko decenija, koji su govorili o tome da Drina treba da postane fabrika vode i fabrika struje i to fabrika vode za Beograd.” (AIIZ). Stoga je Slobodan Milošević, uz podršku Radovana Karadžića, Podrinje proglasio strateškim ciljem srpskog naroda, dok su rijeku “Drinu proglasili kičmom srpskog naroda, ne dopuštajući da ona bude granica između Srba i Srba. Beogradska deca, generacije treba da piju vodu sa Drine” (AIIZ).

Za implementaciju navedenih ideja, razrađeni su i programski planovi ostvarenja velikodržavnog projekta. Tako je, na sastanku političkog rukovodstva Srbije (aprila ili maja 1991. godine), utvrđen i plan “da će na području 50 km zapadno od rijeke Drine sve biti srpsko, čisto srpsko”... “Eliminisanje Drine kao granice između srpskih država je, u skladu s formiranjem ‘Velike Srbije’, etnički čiste srpske države, jedan od strateških ciljeva srpskog naroda” (Čekić, 2012: 55).

Agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu i strateški značaj rijeke Drine

U planiranju i pripremanju aktivnosti na eliminiranju rijeke Drine kao “granice između srpskih država”, kao i izvršenju genocida i drugih

oblika zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, “Skupština srpskog naroda u Bosni i Hercegovini” je, u skladu s uputama i smjernicama tadašnjeg političkog i vojnog vrha iz Beograda, na svom 16-tom zasjedanju u Banjoj Luci, 12. maja 1992. godine, donijela *Odluku o strateškim ciljevima srpskog naroda u Bosni i Hercegovini*. Riječ je o šest “strateških ciljeva” fašističkog karaktera:

- “1. Državno razgraničenje od druge dvije nacionalne zajednice.
2. Koridor između Semberije i Krajine.
3. Uspostavljanje koridora u dolini reke Drine, odnosno eliminisanje Drine kao granice između srpskih država.
4. Uspostavljanje granica na rekama Uni i Neretvi.
5. Podela Grada Sarajeva na srpski i muslimanski i uspostavljanje u svakom od delova efektivne državne vlasti.
6. Izlazak Republike Srpske na more” (Čekić, 2012: 56).

Krajem juna 1992. godine Glavni štab “Vojske Republike Srpske” izdao je direktivu “o širenju koridora između Romanije i Semberije i oslobađanje komunikacija u srednjem toku Drine” (Čekić, 2012: 63).

Početak agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu, teritorijalna nadležnost 1. vojne oblasti stavljena je pod ingerenciju Užičkog i Valjevskog korpusa JNA. U proljeće 1992. godine, ta dva korpusa su prešli mostove na rijeci Drini i zaspojeli ih svojim oklopno-mehanizovanim jedinicama. Tako je JNA, svoj štab u Višegradu smjestila na stadionu na Bikavcu, na desnoj obali rijeke Drine. Prema raspoloživim informacijama, kao i na osnovu izjava brojnih svjedoka, u Višegrad je ušlo “oko 3000 vojnika pod punom ratnom spremom, s tenkovima, transporterima i drugim teškim naoružanjem, oprezno kao da idu na bunkere i barikade sebi ratnog protivnika” (Kljun, 1996: 247).

Agresorske i zločinačke ciljeve i zadatke Užičkog korpusa u Višegradu je jasno opisao i Miodrag Petrović,

autor knjige “*Susreti sa Dobricom Ćosićem – necenzurisani razgovori*”, koji, pored ostalog, piše sljedeće: “Tu je i onaj mladi predsjednik opštine Višegrad. Interesujem se za broj stanovnika varoši na Drini. Veli, ima nas oko jedanaest hiljada. A muslimana, koliko je njih? E, muslimana nema. Nijednog” (Petrović, 2000: 75).

Dobrica Ćosić, u knjizi “*Bosanski rat*”, 19. decembra 1992. godine bilježi sljedeće: “Stvara se srpska država preko Drine, Srbi će ostvariti svoja nacionalna i građanska prava. Veliki istorijski događaj. Drina više neće biti ‘krvava međa’” (Ćosić, 2012: 34). Tri godine kasnije, opisujući svoj razgovor sa Nikolom Koljevićem, 17. decembra 1995. godine, tražio je da mu Nikola Koljević mu odgovara: “Najvažnije je, Dobrice, dobili smo državu Republiku Srpsku, a ostadosmo u Bosni bez Sarajeva. Republika Srpska nazvana je drugim entitetom koji sa Muslimansko-hrvatskom Federacijom, čini nekakvu, ja se nadam kratkotrajnu državu Bosnu i Hercegovinu. Nismo uzaludno ratovali. A jesmo skupo platili prvu srpsku državu preko Drine” (Ćosić, 2012: 224).

U tekstu pod naslovom “Aorta srpskog krvotoka”, objavljenom u listu *Javnost*, rijeka Neretva je opisana kao “srpska reka”. S druge strane, “druga reka, Drina, koja razdvaja Srbiju od istočne Bosne opisana je kao kičma srpskog narodnog tela” (Čolović, 2000: 44). Radi se, dakle, o klasičnom obliku mistifikacije i mitologizacije rijeke Drine. U tekstu se dalje naglašava: “Budući da ima tu ulogu, da joj je dodeljena takva funkcija u anatomiji simboličkog tela nacije, Drina ne može da bude granica. Ideja ‘osećanja’ Srba na bosanskoj strani Drine od onih koji se nalaze na njenim desnim obalama pretvara se tako u mučnu sliku kasapljenja, komadanja Srbije-tela” (Čolović, 2000: 44).

U vrijeme najvećih ofanziva agresora i zločinaca na grad Goražde 1994. godine, Roj Gutman (*Roy Gutman*) navodi: “Uključivanje vojnih potencijala, kao osnove za izvođenje napada na Goražde produkt je strateških

interesa. ‘Goražde se nalazi u blizini srbijanske granice i zadnja stvar koju bi Srbijanci željeli tamo, bila je jedna muslimanska enklava’, tvrdi Džonatan Ejl, vojni ekspert iz Londona... ‘Ali, za razliku od događaja u proljeće 1992. godine, kada su napadani i osvajani gradovi u Podrinju, jugoslovenska vojska sada svjesno prikriva svoju umješanost” (Gutman, 1995: 269).

Jasno su izražene namjere srpskog agresora i zločinaca vezane za rijeku Drinu i pripajanje teritorija. U tom cilju, rukovodstvo “Republike Srpske” na čelu sa Radovanom Karadžićem i Biljanom Plavšić je, od početka same agresije, naglašavalo kako je “osnovni cilj rata koji vode Srbi preraspodjela stanovništva Bosne i Hercegovine kako bi Srbima pripala kontrola nad jedinstvenim povezanim komadom teritorije, koji bi obuhvatio čitavu granicu sa Crnom Gorom, Srbijom i sva područja na kojima žive historijski Srbi. Zbog roga je trebalo ukloniti veliki broj bosanskih muslimana jer su oni bili većinsko stanovništvo u dolini Drine u sjeveroistočnoj Bosni, uz granicu sa Srbijom” (Čekić, 2007: 142).

Rijeka Drina u fokusu i nakon agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu

Potpisivanjem Dejtonskog mirovnog sporazuma 1995. godine uspostavljen je mir u Bosni i Hercegovini. Srpski velikodržavni ideolozi nisu se pomirili sa stanjem i sa činjenicom da je rijeka Drina i dalje ostala i opstala kao državna granica Bosne i Hercegovine prema susjednoj Republici Srbiji. Stoga su i dalje aktivni u svojim izjavama, koje idu čak do dogaa da se entitet Republika Srpska proglašava državom, a da rijeka Drina samo “privremeno razdvaja dvije srpske države”.

Krajem mjeseca oktobra 2015. godine, tačnije 20. oktobra 2015. godine, Milorad Dodik, predsjednik entiteta Republika Srpska i Aleksandar Vučić, predsjednik Vlade Republike Srbije su ozvaničili početak radova na izgradnji mosta na Drini između Bratunca i

Ljubovije. Za izgradnju mosta zadužen je konzorcij četiri firme, na čelu sa firmom “Ratko Mitrović” iz Beograda, s kojom je Vlada Republike Srbije potpisala ugovor o izgradnji mosta. Prilikom sastanka predstavnika entiteta Republika Srpska i predstavnika Republike Srbije, 26. maja 2017. godine, na mostu, tadašnji predsjednik Republike Srbije Tomislav Nikolić je, pored ostalog, izjavio: “Reke su krvotok svih zemalja, pa i srpskih. Niko osim nas nema Moravu i Dunav, reke koje teku po srpskim zemljama...” (www.rs.n1info.com). Dalje je nastavio: “Morava i Drina su one vode koje udovoljavaju identitet-sku žed kod Srba... To je Bratoljub, simbol zajedništva, most koji spaja Ljuboviju i Bratunac i našu težnju da se volimo i uvažavamo, jer mi smo deca iste majke. Bratoljub nas spaja zanavek. Korak preko ovog mosta je korak u susret bratu...” (www.kurir.rs).

Evidentno je kako se kroz izjave tadašnjeg predsjednika Republike Srbije Tomislava Nikolića naglašava i podcrtava isključivo spajanje srpskih teritorija, srpskog naroda. Niti na jednom mjestu ne govori o spajanju dvije susjedne države, o spajanju bosanskog i srpskog naroda. Još je indikativnija činjenica da su most nazvali “Bratoljub”, aludirajući isključivo na Srbe. Sve to govori u prilog činjenici da srpska velikodržavna ideja i dalje egzistira i živi, samo u jednom drugom obliku i ambijentu. Retorički je dobro “spakovana” i uokvirena u sadašnje prilike i kontekst.

Najeklatantniji primjer kako srpski nacionalistički projekt djeluje i u ovo mirnodobsko doba jeste primjer Zakona o nacionalnom parku “Drina”. Naime, na sjednici Narodne skupštine Republike Srpske, 15. juna 2017. godine, usvojen je Zakon o nacionalnom parku “Drina” (*Službeni glasnik Republike Srpske*, broj 63/17). Predviđeno je da Nacionalni park “Drina” zauzima prostor na području općine Srebrenica, u ukupnoj površini od 6.315,32 hektara. Članom 23. navedenog Zakona je propisano da pravo svojine fizičkih i pravnih lica na nepokretnosti, stupanjem na snagu

tog zakona, ostaje nepromijenjeno. To znači da će građani čija se privatna imovina nalazi u zoni budućeg parka i dalje biti vlasnici svojih imanja. Nakon usvajanja Nacrta Zakona o nacionalnom parku "Drina", Bošnjaci iz Srebrenice su uputili peticiju Narodnoj skupštini Republike Srpske. Opravdanim se postavlja pitanje namjera i ciljeva ovakvog Zakona, s obzirom na činjenicu da Nacionalni park "Drina" obuhvata privatnu imovinu, s jedne strane, i imovinu koja gotovo u potpunosti pripada Bošnjacima (vlasnici tog zemljišta uz rijeku Drinu su većinom Bošnjaci), s druge strane.

Također, krajem 2017. godine pokrenuto je i pitanje teritorijalnog razgraničenja Bosne i Hercegovine i Republike Srbije. Granica Bosne i Hercegovine i Republike Srbije duga je 335 kilometara. Još uvijek su sporni dijelovi granice kod Zvornika (hidrocentrala "Zvornik"), Bajine Bašte (hidrocentrala "Bajina Bašta"), dio kroz koji prolazi pruga Beograd – Bar (oko 12 kilometara prolazi kroz teritoriju Bosne i Hercegovine), kao i dio oko općine Priboj, koja je razdvojena teritorijom općine Rudno. Sporno je, dakle, oko 40 kilometara granice. Nevjerovatna je činjenica npr. da se svi generatori HE Bajina Bašta nalaze u Bosni i Hercegovini, a da svu sva proizvedena struja ide u Republiku Srbiju. U konačnici, "prema nekim informacijama, zvanični Beograd je predlagao da se državna granica sa sredine rečnog korita pomjeri na lijevu obalu Drine, kako bi

se oni našli na teritoriji Srbije, a kao kompenzacija Bosni i Hercegovini ponuđena je odgovarajuća vodena površina Drine koja pripada Srbiji" (www.blic.rs).

Očigledno je da državni vrh Republike Srbije nastoji prisvojiti sve raspoložive potencijale na rijeci Drini, a koji trenutno pripadaju Bosni i Hercegovini. S druge strane, državi Bosni i Hercegovini bi zauzvrat dali teritorije koje nisu ni približno značajne i bogate resursima onim koje Republika Srbija traži. To potvrđuje i nastup predsjednika Republike Srpske Milorada Dodika, koji je, mimo odluka Komisije za granice Bosne i Hercegovine, izjavio: "Imamo jasnu koordinaciju sa stranom koja je iz Srbije i u tom pogledu dali smo saglasnost za razgraničenje." Također, "potvrdio je da će dva člana iz Geodetske uprave Republike Srpske u Komisiji za granice Bosne i Hercegovine slijediti politike tog bh entiteta" (www.klix.ba).

Dakle, i dalje određeni akteri, kako javni, tako i oni iz sjene, nastoje aktualizirati teme vezane za rijeku Drinu, a sve s namjerom da održavaju "živom" tezu o "eliminiranju rijeke Drine kao granice među srpskim zemljama".

Zaključak

Prezentirane činjenice dokaz su kontinuiteta srpske nacionalističke ideologije, politike i prakse "Velike Srbije". U njenom fokusu su sadržane teritorijalne aspiracije i pretenzije

prema Bosni i Hercegovini. One se ogledaju, prije svega, u strateškom cilju "eliminiranja rijeke Drine kao granice između srpskih zemalja". Stoga su velikosrpski ideolozi i zagovornici srpske nacionalističke politike, kroz povijest, rijeci Drini dodjeljivali mitološko značenje. Koristeći se anatomske riječnikom, simbolično, rijeku Drinu prikazuju kao kičmu i tijelo srpske nacije (kičma srpskog narodnog tijela).

Navedena ideologija i politika su očigledne još od početka 19-og stoljeća, pa do današnjih dana. Tako su, u toku Prvog i Drugog svjetskog rata, kao i agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu u periodu 1992–1995. godine, dubine rijeke Drine postale mjestom stradanja i smiraja tijela stotina i hiljada ubijenih Bošnjaka iz Podrinja, nad kojima je (iz)vršen genocid i drugi oblici zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava. Srpski zločinci i četnici su koristili upravo duboke vode rijeke Drine, pokušavajući zatrti i sakriti monstruoznost svojih zločina i ubistava bošnjačkih civila. Mnoga tijela bošnjačkih žrtava i dalje su ostala prekrivena riječnim muljem i vodom. Određeno je tako da im rijeka Drina ostane beskrajna vodena grobnica, u kojoj će naći svoj vječni smiraj.

Rijeka Drina ostaje vječni čuvar uspomene na nevine žrtve zločina genocida počinjenog nad bošnjačkim civilima, ali i stalna opomena i bolno podsjećanje na užasna događanja koja proživljavaju generacije Bošnjaka Podrinja.

Izvori i literatura

Izvori

Arhiv Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu; Nacionalni sastav stanovništva, Rezultati za Republiku po općinama i naseljenim mjestima 1991, *Statistički bilten*, br. 234, Državni zavod za statistiku Republike Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1993;

Zakon o nacionalnom parku "Drina" ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 63/17).

Literatura

Cvijić, Jovan (1966). *Aneksija Bosne i Hercegovine i srpski problem*. Beograd: Kultura.
Čekić, Smail (2004). *Agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu – planiranje,*

priprema, izvođenje (Knjiga 1 i 2). Sarajevo: Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava/Kult B.

Čekić, Smail (2012). *Genocid i istina o genocidu u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu/Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo.

- Čolović, Ivan (2000). *Politika simbola, Ogladi o političkoj antropologiji (drugo ilustrovano izdanje)*. Beograd: Biblioteka XX vek.
- Čosić, Dobrica (2012). *Bosanski rat*. Beograd: Službeni glasnik.
- Goldstein, Ivo (2003). Granica na Drini – značenje i razvoj mitologema. Kamberović, Husnija (ur): *Zbornik radova Historijski mitovi na Balkanu*. Sarajevo: Institut za istoriju, Sarajevo, str. 109-137;
- Gutman, Roy (1995). *Svjedok genocida*. Sarajevo: Vijeće Kongresa bosansko-muslimanskih intelektualaca/ Udruženje Muslimana za antigencidne aktivnosti "MAG"/Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava.
- Istočna Bosna u NOB-u 1941-1945 – sjećanja učesnika. (1971). Tihić, Esad (ur). Vojnoizdavački zavod, Beograd.
- Jović, Borisav (1996). *Posljednji dani SFRJ (drugo dopunjeno izdanje)*. Kragujevac.
- Kljun, Ibrahim (1996). *Višegrad – bronika genocida nad Bošnjacima*. Zenica: KDB "Preporod" i Centar za istraživanje ratnih zločina i zločina genocida nad Bošnjacima Zenica.
- Mahmutćehajić, Rusmir (2015). *Andrićevstvo*. Beograd: Clio.
- Miloševiću dokazan genocid – međupresuda Haškog tribunala od 16. juna 2004. (2007). Čekić, Smail (ur). Sarajevo: Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo.
- Muratović, Rasim (2017). *Olovo 1992-1995 – stradanje i razaranje herojskog Olova*. Sarajevo: Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu.
- Nilsen, Kjell Arild (2013). *Milošević u ratu i u Haagu – dokumentacija (prevod s norveškog jezika Rasim Muratović)*. Sarajevo: Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu.
- Pejanović, Mirko (2017). Promjene etničke strukture opština u Bosni i Hercegovini prema Popisu stanovništva 2013. godine. Cvitković, Ivan (ur). *Zbornik radova Demografske i etničke promjene u BiH*. Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, str. 70-92;
- Petrović, Miodrag (2000). *Susreti sa Dobricom Čosićem – necenzurirani razgovori*. Niš: IP Zograf, Niš.
- Redžić, Enver (1998). *Bosna i Hercegovina u Drugom svjetskom ratu*. Sarajevo.
- Sučeska, Mustafa (2001). Krvana ćuprija na Drini. Sarajevo: Des.
- Zgodić, Esad (2012). *Teritorijalni nacionalizam – ideologija, zlotvorstvo i alternative*. Sarajevo: Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu.

Periodika

Javnost, Banja Luka;
Službeni glasnik Republike Srpske, Banja Luka.

Internet izvori

<http://rs.n1info.com/a251535/Biznis/Most-Bratoljub-preko-Drine.html>
<http://www.kurir.rs/vesti/politika/2851313/uzivo-iz-ljubovije-vucic-na-mostu-bratoljub>
<http://www.blic.rs/vesti/politika/srbija-i-bih-razmenjuju-teritorije-ovo-sucetiri-sporne-tacke-na-granici-medunjmima/c0xsdld>
<https://www.klix.ba/vijesti/bih/dodir-koordiniramo-sa-srbijom-aktivnosti-vezi-sa-razgranicenjem/171218049>

المسوجز

نهر درينا في المشروع السياسي "صربيا الكبرى"
أرمين كوكا

يقع نهر درينا منذ أكثر من قرنين في مركز اهتمامات الحركة القومية الصربية التعصبية ودعاة أيديولوجية وسياسة صربيا الكبرى، وهي حقيقة تؤكدها الوقائع التاريخية ونتائج الكثير من الدراسات العلمية التجريبية والنظرية. ويحتل نهر درينا مكانة وأهمية متميزة في استمرارية أيديولوجية "صربيا الكبرى" القومية الصربية التعصبية وسياساتها وتطبيقاتها العملية. ووفقا لهذا المفهوم، فقد أعطي نهر درينا معنى أسطوريا ورمزيا على حد سواء، يظهر فيه نهر درينا في صورة عمود الشعب الصربي الفقري وجسده. إن الهدف الاستراتيجي للسياسة القومية الصربية التعصبية، كان وما يزال "إزالة دور نهر درينا حدا فاصلا بين البلاد الصربية".

الكلمات الرئيسية: نهر درينا، الحدود، العدوان، الاستراتيجي، البوسنة والهرسك.

Summary

THE RIVER DRINA IN THE POLITICAL PROJECT
"GREAT SERBIA"

Ermin Kuka

The river Drina has been the focal point of Serbian nationalist movement and the proponents of the ideology and politics of a "great Serbia" for more than two centuries. This was proved in history as well as by the number of theoretical and empirical studies. In the continuum of Serbian nationalistic ideology, politics and practice of "great Serbia", the river Drina has a special place and significance. Thus it was given not only a mythological, but also a symbolic significance that portrays the Drina as a backbone of an entire body of Serbian nation. Strategic aim Serbian nationalistic policy has been "eliminating the river Drina as a border between Serbian lands".

Key words: the river Drina, border, aggression, strategic, Bosnia and Herzegovina